

Lobbyen Rutte-kabinetten in Brussel voor burgers, of voor belangen?

Posted on 1 september 2021 by Gastauteur

Op 8 september verschijnt het boek 'Sluiproute Brussel'. Journaliste Lise Witteman beschrijft hoe de Rutte-kabinetten in de Europese achterkamers ijveren voor bedrijven en brancheorganisaties. In Wynia's Week een voorpublicatie. Hoe Nederland lobbyde voor biometrische paspoorten en Frans Timmermans dreigde lakei van het bedrijfsleven te worden.

door Lise Witteman

Partijvoorzitter Ivo Opstelten mocht in 2008 dan een marketingbureau in de arm hebben genomen om uit te vogelen wat de VVD-prioriteiten zijn, in feite droeg Ruttes oude rivaal Rita Verdonk ze toen al jaren uit, vanuit de grond van haar hart. 'IJzeren Rita' stond pal voor een streng migratiebeleid en voor compromisloze handhaving.

Als minister van Vreemdelingenzaken en Integratie tijdens het kabinet-Balkenende II van CDA, VVD en D66 (2003-2006) zette de populaire VVD'er niet alleen in eigen land, maar ook in Europees verband in op een hard-rechts beleid. In Brussel

wedijverde ze voor strengere migratiemaatregelen en uitbreiding van handhavings- en opsporingsbevoegdheden voor politie en justitie. Daarmee vergaarde ze in korte tijd zowel een grote schare fans als hartstochtelijke tegenstanders.

Het geweten van Verdonk

GroenLinks-Europarlementariër Kathalijne Buitenweg behoorde van meet af aan tot die laatste groep. Volgens haar werd Nederland dankzij Verdonk Europees koploper in inhumaan asielbeleid. 'Zelfs Berlusconi, die vele tienduizenden liet lijden, heeft een zuiverder geweten dan Rita Verdonk,' zo liet ze zich in 2004 uit tegenover dagblad Trouw.

In hetzelfde jaar kwam het tot een felle botsing tussen Buitenweg en de liberale bewindsvrouw. Verdonk had het plan opgevat om in hoog tempo een geavanceerd Europees paspoort door te voeren. Nederland was op dat moment voorzitter van de EU – de halfjaarlijks roulerende positie die een lidstaat in de gelegenheid stelt om grote invloed uit te oefenen op de Brusselse agenda.

Biometrie

Wat betreft Verdonk was dat een mooie kans om werk te maken van strengere controles aan de Europese buitengrenzen. Met de aanslagen in New York (2001) en Madrid (2004) nog vers in het geheugen, pleitte de minister er in Brussel voor dat in de paspoorten van Europese burgers voortaan ook zogenaamde biometrische informatie zou worden opgenomen, zoals vingerafdrukken en gelaatskenmerken. Dat zou het voor veiligheidsdiensten makkelijker maken de rotte appels uit de reizigersstromen te vissen.

Het was een ingrijpend voorstel vanuit privacy-oogpunt. Maar een debat hierover met het Europees Parlement – dat toen nog minder zeggenschap had op dit terrein – ging Verdonk uit de weg, tot grote verontwaardiging van Buitenweg. 'Veiligheidsexperts krijgen alles wat ze vragen, zoals vroeger de generaals hun kruisraketten,' brieste de GroenLinkser tegenover het Algemeen Dagblad. 'Geen politicus die zich daartegen durft te verzetten.' Het mocht niet baten. Het Europees Parlement werd gepasseerd en de Tweede Kamer sloeg er niet op aan. Zonder inmenging van volksvertegenwoordigers werden de eisen voor het Europese paspoort aangescherpt.

Ideetje van Schiphol

Maar de angst voor aanslagen was niet de enige reden dat Verdonk in Brussel de nieuwe paspoorteisen haastig door wilde drukken. Reeds een maand later stond hoog bezoek gepland. De Amerikaanse minister van Binnenlandse Veiligheid, Tom Ridge, reisde hoogstpersoonlijk af naar Nederland om daar met eigen ogen de nieuwste technologie op het vlak van reisdocumenten te bewonderen: Privium.

Al in 2001 had Schiphols it-bedrijf deze dienst speciaal ontwikkeld voor de frequente, dikwijls zakelijke internationale reizigers. Als zij eenmalig hun ogen lieten fotograferen, ontvingen ze tegen betaling een specifiek pasje waarmee ze voortaan de rijen voor de paspoortcontrole met een simpele irisscan konden omzeilen. De hoop was dat door het bieden van deze service Schiphol nog sneller kon uitgroeien tot een van de belangrijkste toegangspoorten tot Europa.

Irisscan als selectie

De ontmoeting tussen Ridge en Verdonk was een groot succes. Ridge was onder de indruk van het systeem. Ter plekke sprak hij met Verdonk af dat Amerikaanse vliegvelden zich

bij het Privium-programma zouden aansluiten. Tegenover de aanwezige pers verkondigde de Nederlandse bewindsvrouw glunderend dat dit nog maar het begin was. Op termijn zouden wat haar betreft zowel de vingerafdrukken als irisscans van álle internationale reizigers worden afgenomen. ‘We willen onze grenzen openstellen voor mensen met goede bedoelingen, maar we willen daarnaast mensen tegenhouden die we niet willen hebben,’ lichtte ze haar visie toe. Opnieuw gaf het Nederlands parlement geen kik.

Ruim zes jaar later was het opeens toch hommeles. De Nederlandse regering had besloten dat de Europees verplicht gestelde vingerafdrukken ook zouden worden opgeslagen in een grote database. Dat was een felbegeerde wens van de nationale veiligheidsdiensten, omdat die meenden dat ze dan makkelijker criminelen zouden kunnen opsporen.

Tijdens het kabinet-Rutte I (2010-2012) moest echter in allerijl de stekker uit dit project worden getrokken. Uit tal van rapporten was gebleken dat de nieuwe

databank aan alle kanten rammelde. De systemen waren niet waterdicht en verwarring van persoonsgegevens lag op de loer. Niet alleen zouden handhavers daardoor mogelijk achter onschuldige mensen aan gaan, ook zouden criminelen de uiterst gevoelige persoonsinformatie in handen kunnen krijgen.

Biometrie-gidsland

Het was precies waar privacywaakhonden altijd al voor hadden gewaarschuwd. Waarschuwingen die desondanks jarenlang door de betrokken ambtelijke organisaties onder tafel waren geschoven. De politieke wens om 'Nederland tot gidsland te maken in het opslaan van biometrische gegevens' stond voorop.

Een deel van de Tweede Kamer reageerde niettemin uiterst verrast op de problemen. PvdA-Kamerlid Pierre Heijnen zei verbaasd dat de critici blijkbaar toch 'méér gelijk' hadden gehad dan 'we op dat moment in de gaten hadden'. D66-collega Gerard Schouw vond dat de Kamer op het verkeerde been was gezet. 'Er werd gezegd dat het opslaan van vingerafdrukken in een nationale database echt nodig was. De techniek om dat goed te doen zou voorhanden zijn. Het was bovendien een onontbeerlijk middel voor identificatie,' memoreerde hij in Vrij Nederland. 'Bij dat verhaal zijn grote vraagtekens te zetten, weten we nu.'

Maar terwijl minister Piet Hein Donner (CDA) van Binnenlandse Zaken in 2011 diep door het stof ging ten overstaan van een verontwaardigde Tweede Kamer, rolde een ministerie verderop een VVD-bewindsman alweer zijn nieuwe plannen uit. Plannen die binnen een decennium zouden uitmonden in het opzetten van een van de grootste databanken met persoonsgegevens ter wereld, vrijwel zonder dat iemand daar weet van heeft. Ten bate van de binnenlandse veiligheid, én ter ondersteuning van de Nederlandse luchtvaartsector.

Timmermans naar Brussel

'Better regulation… Super?' Als in september 2014 bekend wordt dat Nederland zijn minister van Buitenlandse Zaken, de PvdA'er Frans Timmermans, naar Brussel stuurt om zich bezig te houden met de verbetering van Europese regelgeving, kan D66-voorman Alexander Pechtold het niet laten dit plagerige berichtje op Twitter te plaatsen. Eronder ligt de vraag: is dít nu de prominente portefeuille die Nederland binnen de Europese Unie heeft veroverd?

Pechtold en andere oppositieleiders kunnen grappen wat ze willen, de nieuwe Eurocommissaris voor 'betere regelgeving' laat zich niet kennen. Die loopt sinds de Nederlandse afwijzing van de Europese grondwet (2005) nog altijd met de vraag hoe Europa weer dichter bij de burgers gebracht kan worden.

Minder regels

Onzinnige EU-regels zouden weleens aan 'de kern' van het probleem kunnen raken, mijmert Timmermans reeds in 2013 in een interview met de Volkskrant. Regels zoals 'dat de olijfolie in het restaurant alleen nog uit de originele fles zou mogen komen', in plaats van uit hervulbare exemplaren.

Het is een theorie die hij een jaar later herhaalt, wanneer een conceptversie van zijn plannen als Eurocommissaris is uitgelekt. Tegenover het toegestroomde journaille verklaart hij zijn portefeuille nader: 'Onnodige regels en zaken die geen prioriteit hebben, moeten we van tafel vegen.'

Maar wat is onnodig? In het uitgelekte document worden Commissievoorstellen rond zwangerschapsverlof, energielabels voor ijskasten en normen voor schone lucht geschrapt. Maar dat leidt direct tot heibel bij de groene oppositie, die de nieuwbakken Eurocommissaris 'neoliberale' plannen verwijt.

'Ik wil Timmermans graag hardop horen zeggen dat de 400.000 Europeanen die volgens het Europees Milieuagentschap jaarlijks door vervuilde lucht vroegtijdig sterven ''een klein ding is",' blaast bijvoorbeeld GroenLinks-Europarlementariër Bas Eickhout tegenover NRC Handelsblad. 'Betere regels, dat willen we allemaal. Maar de regels die Timmermans wil schrappen zijn regels op milieu- en sociaal terrein die bedrijven zien als lastige belemmeringen.'

Wat deze aanklacht voedt, is dat de machtige Europese bedrijvenkoepel *BusinessEurope* in diezelfde periode een lobbybrief naar Timmermans heeft gestuurd waarin eveneens de conceptvoorstellen voor zwangerschapsverlof en betere luchtkwaliteit genoemd worden als uitmuntende schrapkandidaten. Het wekt de indruk dat niet Timmermans zelf, maar de industrie aan het roer van zijn portefeuille staat.

Chemie- en tabakslobby

Na een scheepslading kritiek van zowel milieuorganisaties als een tiental lidstaten krabbelt de nieuwe Eurocommissaris terug. In zijn definitieve werkagenda die enkele weken later wordt gepresenteerd, blijven de luchtnormen bijvoorbeeld overeind. ‘Een stapje in de juiste richting,’ oordeelt Eickhout tevreden.

Het bedrijfsleven zal niet lang wakker liggen van de knieval. Voor de industrie zijn de voorstellen van Timmermans slechts een momentopname, in een onvermoeibaar streven naar minder overheidsbemoeienis. Met als meest in het oog springende kartrekkers de chemie- en tabakslobby, die uiteraard heel andere zorgen hebben dan de olijfolieflesjes op de Europese restauranttafeltjes. Sterker nog: al decennia eerder hebben deze machtige industrietakken een monsterverbond gevormd om hun doelen te bereiken...

‘Sluiproute Brussel’ *van* ***Lise Witteman*** *verschijnt op 8 september bij Uitgeverij Ambo Anthos. Meer informatie* ***HIER****. Lise Witteman werkte jarenlang op het Binnenhof in Den Haag en vestigde zich in 2018 in Brussel, waar ze onder meer voor Follow The Money en de Groene Amsterdammer schrijft. Haar boek is mede gefinancierd door het Fonds voor Bijzonder Journalistieke Projecten.*